

ENERJİ VE SAĞLIK

Melike YAVUZ*

Özet: Enerji, sanayi üretimi için mutlak girdi niteliğini korumaktadır. Kapitalizmde enerji politikaları öncelikli olarak kâr elde etmek üzerinden kurulduğu için insan ve doğa faktörü önemsenmemektedir. Geleneksel kaynaklardan enerji elde edilmesi doğayı kirletirken, yeni nesil enerji kaynaklarının kullanımı da doğayı geri dönüşsüz olarak tahrip etmektedir. Enerji sorununa ilişkin tartışmalarda bağlamı temiz-kirli ikileminden çıkararak yapısal olana yani kapitalizme döndürmek gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: enerji, sağlık

Energy and Health

Abstract: Energy retains the character of absolute input for industrial production. As capitalism makes energy policies with profit motivate, it doesn't care human and nature. While energy producing from traditional resources pollute the nature, using new generation energy resources destroy the nature. We should turn the context of discussion about energy problem from the dilemma of clean-dirty to structural one namely capitalis.

Key words: energy, health

Türkiye'nin en çok can kaybı ile sonuçlanan iş kazası olan Soma maden kazasının üzerinden iki yıl geçti. Soma Termik Santrali için kömür çıkarmak amacıyla yerin altına inen emekçilerden 301'i, 13 Mayıs 2016'da meydana gelen katliam gibi bir kazada hayatını kaybetmişti. Soma katliamının yıldönümüne denk gelen bu sayımızın dosya konusunun "Enerji ve Sağlık" olması nedeniyle, kaybettiğimiz emekçileri saygıyla anıyor ve bu sayımızı onlara ithaf ediyoruz.

Enerji, sanayi üretimi için mutlak girdi niteliğini korumaktadır. Kapitalizm enerji politikalarını üretim girdilerinin maliyetini en düşük düzeyde tutmak ve daha fazla kâr etme üzerinden oluşturmaktadır. Kâr etmek birincil planda olunca enerji yatırımlarında insan ve doğa faktörü öncelik olmaktan çıkmakta, doğa korkunç bir tahribata uğramaktadır. Özellikle bizim gibi geç kapitalistleşmiş ülkelerde kolay ve ucuz olana yönelen patronlar, bu tercihlerinin bedelini de doğaya ve üzerinde yaşayan insanlara ödetmektedir.

Teknolojik gelişmeler henüz etkin ve ekonomik enerji yaratma imkânı sağlamadığından, doğal enerji kaynakları halen büyük öneme sahiptir. Dünya, toplam primer enerji tedarikinin %31'ini petrol, %29'unu kömür, %21'ini doğalgaz, %10'unu biyoyakıt ve atıklar, %5'ini nükleer santraller, %2'sini de hidroelektrik santrallerden (HES) sağlamaktadır

(IEA, 2015). Geleneksel kaynaklardan (fosil yakıtlar) enerji elde edilmesi süreci doğayı kirletirken, yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi de doğayı geri dönüşsüz biçimde tüketmektedir. Ülkemizde sayıları artık binlerle ifade edilen HES'ler, temiz olduğu için savunulan yenilenebilir enerji kaynaklarının da kapitalizmin elinde doğa düşmanı haline gelebildiğinin en önemli kanıtıdır.

Enerji sorununun kapitalist sistem içerisinde insana ve doğaya dönük politikalarla çözülmesi mümkün değildir. Toplum ve Hekim Dergisi enerji sorununa ilişkin tartışmalarda çubuğu temiz-kirli ikilemine değil, yapısal olana diğer bir ifadeyle, kapitalizmin içsel dinamiklerine bükülmektedir. Üretimin yalnızca tarzına odaklanan bir karşıtlık yerine kapitalist toplumda enerjiye duyulan ihtiyacın kökenini ve kapitalist üretimin bizzat kendisini sorgulamayı daha uygun bulmaktadır. Amacımız, doğanın -başta insanın kendisi olmak üzere- bütün bileşenleriyle korunabilmesinin yegâne yolu olan üçüncü bir seçeneğin neden kaçınılmaz olduğunu göstermektir.

Bu kapsamda "Enerji ve Sağlık" dosyamıza geleneksel olarak ekonomi politik ile başladık. Değerli hocamız İzzettin Önder, "Kapitalizm ve Enerji Politikaları" başlıklı yazısı ile kapitalist sistem içinde enerji taleplerinin oluşumu ve bu talebin karşılanmasında uygulanan politikaları irdelemiştir.

* Toplum ve Hekim Hakem Kurulu Üyesi

Önder, kapitalist toplumda ihtiyacın çok çok üzerinde gerçekleşen enerji tüketimini ekonomik, politik, sosyolojik hatta psikolojik boyutlarıyla ele alan kapsamlı bir çerçeve sunuyor. Ekonomi-politik tartışmalarına Aynur Uçkaç'ın "Dünya'da ve Türkiye'de Enerji Görünümü" adlı çalışması ile devam ettik. Uçkaç petrol, doğalgaz ve kömür gibi birincil enerji kaynaklarının dünyada ve ülkemizdeki tüketimini sayılarla ortaya koymuştur.

Dosyamızın bundan sonraki yazılarında kaynaklarına göre enerji üretiminin sağlığa etkileri irdelenmeye çalışılmıştır. "Kömürlü Termik Santraller Sessizce Öldürüyor" başlıklı çalışmada kömür yakıtlı termik santrallerin dünyada ve Türkiye'deki güncel durumu saptandıktan sonra kömür yakılmasıyla enerji üretiminin insan sağlığını nasıl tehdit ettiği aktarılmaya çalışılmıştır. Bu yazıda kömür yakıtlı termik santrallerin hem sayısının hem de üretim kapasitelerinin dünya genelinde ve ülkemizde artmakta olduğunu raporlar ve stratejik planlarla kanıtlanmaya çalışılmıştır. Enerji elde etmek amacıyla çok miktarda kömür yakılması sonucu ortaya çıkan hava kirliliğinin insanı nasıl sinsi ve yavaş yavaş öldürdüğü bilimsel kanıtlarla ortaya konulmuştur. Termik santrallerin ham maddesi olan kömürün elde edilmesi sürecine de değinmeden olmazdı. Ahmet Soysal yakın tarihimize damga vurmuş Soma Katliamını yeniden hatırlamamızı sağlayan yazısı ile kömür madenciliğinin sağlığa etkilerini incelemiştir.

Konu başlığı enerji olunca son zamanlarda gündemimize zorunlu olarak girmiş olan nükleer enerjiyi atlamak mümkün değildi. "Beni Akkuyular'da Merdivensiz Bıraktın: Türkiye'nin Nükleerle İmtihani" adlı kitabın yazarı Filiz Yavuz nükleer enerji konusunda atıktan etiğe kadar tüm tartışma başlıklarını bizler için derledi. Yavuz

nükleer enerji kullanım kararının siyasi olduğunu bunun dışındaki tüm argümanların rıza üretimi sağlamaya yönelik olduğunu vurgulamıştır. Sevgili Umur Gürsoy ise "Nükleer Santraller İle İlgili Yanlışlar ve Biaslar, Yalanlara ve Safsatalara Nasıl Dönüşüyor" başlıklı yazısında konuyu sağlık çerçevesinde ele almıştır. Gürsoy yazısında nükleer santrallerin sağlığa doğrudan etkilerini değil nükleer enerji ile ilgili gizlilik ve yasakların alanla ilgili bilimsel bilgi eksikliğine neden olduğunu, bilimsel bilginin olmayışının ise nükleer enerji üretiminin olumsuz bir etkisinin olmadığı şeklinde yalan ve safsataya dönüştüğünü kanıtlarla anlatmıştır.

Doğal güzelliklerinin önemli bir bölümü hidroelektrik santrallerle (HES) talan edilmiş bir ülkede HES'lere değinmeden olmazdı. Hür Hassoy bizlere HES'lerin yarattığı tahribatı çevresel, sosyal, ekonomik boyutlarıyla ele alan kapsamlı bir yazı hazırlamıştır.

Dosyamızı sevgili Elif Hatman'ın 'yenilenebilir' olarak adlandırılan yeni nesil enerji kaynaklarının çevre örgütleri ya da çevre aktivistleri tarafından pek de ele alınmayan bir yönünü bizlerle paylaşan yazısı ile bitirdik. Hatman yenilenebilir enerji kaynaklarına dair bir dizi soruyu irdeleyen yazısı ile sona erdiği düşünülen bir tartışmayı yeniden başlatmıştır.

Dosyamızın hazırlanmasında başta yazarlarımız olmak üzere emeği geçen herkese çok teşekkür ediyoruz. Yenilerini birlikte üretmek ve paylaşmak dileğiyle...

Kaynak

International Energy Agency (IEA) (2015) Key World Energy Statistics 2015, Erişim Tarihi 17 Haziran 2016, https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/KeyWorld_Statistics_2015.pdf.